

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

21. De quibusdam circumstantijs, quæ ad bonitatem actus humani sunt
necessariæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

pluribus sepius absque argumento probabili dubitat, & est animo suspensio. Deinde eo quod frequenter leui ex causa motus in dubitationem res quasque vocare consuevit.

Quarto queritur, Quot modis scrupuli contingant. **Respondeo**, Scrupulos ad duo potissimum capita reuocari. Nam scrupulosus aliquando quis est in discutiendis, & internoscendis peccatis ante commissis: aut in suis operibus examinandis, velut cum scrupulis quis agit, an integre, ac uti oportebat, sua peccata Sacerdoti fuerit confessus; an peccato consenserit: an quidpiam vouerit, an aliquid se facturum iurauerit: an suum officium rite fecerit: an hoc aut illud omiserit. Aliquando vero scrupulosus quis est in peccatis in futurum cauendis, ut cum dubitat passim, an hoc, an illud sibi liceat facere. Aliquando scrupulosi vexantur, dubitantes anxie, an sint aliqua excommunicatione, suspensione vel irregularitate adstricti, & affecti. Aliqui scrupulis vrgentur, eo quod ambigant, an votum faciant in omnibus ijs, quae se facere decernunt, & an sint charitate & gratia Dei praediti: & num in bono vitae statu sint, an malo: vnde misere discutiantur.

Quinto queritur, Ex quibus causis scrupuli oriuntur. **Respondeo**, Ex multis ac varijs, Nam aliquando demone suggerente scrupuli iniunguntur animis: Aliquando ex imbecillitate capitis nascuntur: Aliquando ex mala corporis constitutione, ex animi infirmitate, ex incitia, ex hominum scrupulorum consortio & familiaritate existunt. Demum aliquando nonnulli ob poenam peccati alicuius, vel ob salutem, & maius bonum ipsorum diuina voluntate scrupulis quibusdam diuexantur, exercentur ac probantur.

Sexto queritur, Quibus modis scrupuli ex conscientia eximantur. **Respondeo**, Multis & diuersis, sed inter alia his etiam. **Primo** quidem si scrupulosus praeccepto sui Superioris obtemperet. Quidam (ut fertur) sancti Bernardi discipulus scrupulis adeo premebatur miser, ut sacrum facere non auderet: fecit tandem ille, obedire volens sancto Bernardo sibi dicenti: Vade & mea fide confusus, sacrificia: quod postquam fecit, ab scrupulis deinceps liber, & solutus penitus euasit. **Secundo modo**: si scrupulosus boni & periti hominis consilio ducatur; & regatur, non suo iudicio sensuque proprio ut plurimum fallaci. Vnde scrupuloso cuidam amicus post obitum occurrisse perhibetur, a quo, cum de ijs, quibus agebatur scrupulis sententiam rogaret, responsum accepit: vade, & consule bonos & doctos, & in eorum consilijs, & monitionibus acquiesce. **Tertio si** scrupulosus suos scrupulos frequenter deponat, & abiciat, aliorum consilium secutus. **Quarto modo** si quis contra suos scrupulos saepe factitet, probabili aliqua ratione permotus. **Denique** si in omnibus ei Sacerdoti, cui de more sua peccata confitetur, fidem habeat, ac pareat.

Septimo queritur, Quibus remedijs uti poterit, qui scrupulosi hominis confessiones audire consuevit, ad pacandam eius conscientiam, & ut eius animum tranquillet. **Respondeo** vltra spiritalia multa alia remedia, haec etiam adhi-

beat. **Primo** eum admoneat, ut nullum esse legale peccatum existimet, nisi esse, certo cognouerit. **Secundo** eum moneat, ut aliorum bonorum hominum consilijs & sententijs acquiescat, **tertio** frequenter, ac ut plurimum non admittat eius dubitationes, nec ad se dubitandi, & interrogandi gratia eum accurrentem excipiat, sed excludat hominem & amandem, & si opus sit etiam verbis ad id appositis & accommodatis absterreat. **Quarto** non permittat eum villo modo se scrupulis, & dubijs confiteri: imperet autem ei, ut tantum ea, quae manifeste peccata esse cognouerit, confiteatur; alioqui certe nunquam ex animo eius scrupulos euellet. **Postremo** scrupulosi hominis dubitationes semper in mitiorem, & meliorem partem accipiat, ac interpretetur: dubia enim in meliorem partem accipienda sunt, cap. estote. de regulis iuris. & in re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustum est, quam tutum leg. proximè. ff. de his quae in testam. delen. Multa alia de scrupulosi hominibus curandis legi possunt apud Syluestrum de scrupulis, & de scrupulosi: vbi multa habet ex Gersono, & alijs accepta.

Cap. XXI.

De quibusdam circumstantijs quae ad bonitatem actus humani sunt necessariae.

PRIMO queritur, An ut opus humanum sit bonum in moribus, necesse sit, ut expressè vel implicite fiat causa Dei. Duae sunt opiniones. Prima est Ariminensis, qui docet esse necessarium, ut fiat propter Deum. Ait enim, ut opus sit bonum in moribus, hoc est, ex obiecto & materia, sine & omnibus circumstantijs, oportere, ut actu vel factum virtute, & ratione alicuius actus prioris referatur in Deum, ita ut sit & dicatur verè opus factum propter Deum. Et proinde vult hanc circumstantiam, quam diximus, esse vnam ex debitis & requisitis, quae si desit, actus quidem erit bonus ex obiecto genere, vel natura sua; malus tamen eo quod non fiat propter Deum, cuius causa fieri debet, eo scilicet tempore, quo eiusmodi circumstantia in actu requiritur. Quod si actus non deberetur, tunc actus nec erit bonus, nec malus: non quidem bonus, quia non sit causa Dei, quod actus bonitas desiderat, ac postulat; non malus quia non deest huiusmodi circumstantia, quando adesse deberet: erit tamen actus indifferens. Huius generis, inquit, opera sunt, honorare parentes, depositum reddere, miseriam indigentis subleuare, non quidem causa Dei facta, sed solo pietatis studio. Haec ex Gregorio, qui idcirco hanc sententiam esse secutus; quia Augustinus & alij, Patres contra Pelagium saepe docent opera non esse bona nisi siant causa Dei, studio pietatis, religionis, & amoris in ipsum. Altera opinio est communi Theologorum consensu approbata, ut opus aliquod sit bonum in moribus sufficere, si fiat studio, & causa honestatis: ita ut si ex obiecto sine, & circumstantijs sit honestum dicatur & sit simpliciter bonum

in mori-

*Gerson. pa.
2. tract. de
prepar. ad
Missam con-
siliat. 3.
Syluest. de
Scrup. n. 3.*

*Arimin.
2. d. 26. q.
1. ar. 3. ad
argu.*

*Ocham. 1.
dist. 1. q. 1.
Gab. 1. d. 1.
1. q. 1. & 2.
dist. 23. q.
1. Sol. lib. 1.
denat. &
gra. ca. 20.
& 21.*

in moribus. Atque hæc opinio vera est & probanda. Nam quicquid sit gratia & studio virtutis, hoc ipso sua natura refertur in Deum tanquam in finem totius honestatis & virtutis. Non ergo oportet ut actu vel ratione alicuius actus prioris in Deum referatur. Neque verò dici potest actum studio & causa honestatis factum esse indifferentem, cum sit virtutis & rectæ rationis officium & opus. Si tamen actus aliqui bonus, & honestus ex obiecto, fieret causa & studio laudis humanæ, honoris, gloriæ, vel famæ, virtutis non esset, sed potius vanus, aut saltem indifferens: nā honestas dignius & maius bonum est humana laude, honore gloria & fama. Non igitur honestas propter laudem hominum, honorem, vel gloriā appetitur, sed contra potius hæc propter honestatem optare, & amare nos oportet. Item bonum opus honestatis gratia factum, hoc ipso fit propter Deum: Deus enim est primum, & summum bonum: ergo cætera honesta & bona, hoc ipso quod sunt honesta, in ipsum referuntur tanquam in autorem virtutis & honestatis. Si tamen opus honestum studio laudis vel gloriæ humanæ fiat, nō continuo fit propter Deum: laus enim, gloria, & fama sunt bona media & indifferencia, quibus bene & malè uti possumus.

Secundò quaeritur, An voluntas nostra, ut bona sit, debeat cum Dei voluntate consentire, ita ut velit id, quod Deus: & an hoc ipso quod à Dei voluntate dissentit, sit mala? De qua controverfia Theologi tractarunt primo sententiarum partim dist. 48. partim verò 46. Gab. in Cuno. Missa. lect. 68. Cordub. lib. 1. q. 91.

Ad huius quaestionis maiorem intelligentiam animadvertendum est in primis, voluntatem Dei aliquando esse actum, quo Deus vult aliquid fieri, aut non fieri; qui actus est ipsamet substantia Dei, cum respectu tamen & ordine ad rem quam vult: & hanc voluntatem Theologi appellant beneplacitum. Aliquando verò voluntas Dei dicitur id, quod vult ipse Deus fieri: id enim dicitur voluntas Dei, non quod sit actus in Deo, sed quod sit signum eius, quod vult Deus, ut fiat in rebus ipsis. Sic enim signa iræ dicuntur iræ signa amoris, amoris: Et testamentum dicitur vltima testatoris voluntas. Et ideo Theologi appellant hanc voluntatem signi, aut quod reuera sit signum alicuius actus in Deo, aut quod significet id, quod oportet nos facere; vel fugere ut ipsi placeamus. Porro quinque signa huius diuinæ voluntatis Theologi constituunt, videlicet Præceptum, Prohibitionem, Consilium, Opus, Permissionem: quod est dicere voluntatem Dei esse id, quod præcipit, prohibet, consulit, facit aut permittit. Rursus voluntas, quam Beneplaciti Theologi appellat, vel est antecedens vel consequens. Antecedentem vocant, quia Deus dat aliquid nobis, ut aliud consequamur, paratus nobiscum agere & operari, si id consequi velimus. Consequentem dicunt, quia Deus dat id, quo re ipsa finem adipiscimur, & proinde aiunt voluntate antecedenti, non tamen consequenti velle Deum ut omnes salui fiant, quia omnibus remedia & auxilia præstat idonea & apta, quibus possint salutem assequi sempiternam, quamvis ad eam non omnes aspirent, atque perveniant. Verum Damascenus aliter voluntatem

antecedentem, & consequentem discernit. Voluntas, inquit, antecedens est, quā Deus ex se ipso habet, non ex causa nostra: hoc est, cū Deus absolute sine nostro consensu quippiam agit, ut cum nobis naturam & naturæ vires ac facultates libera liter donat: cum nos vocat & excitat ante consensum: ita leges & præcepta tulit, & dedit sine nobis. Consequens, inquit, voluntas est, quam Deus non ex se, sed ex nostra causa habet, hoc est, propter nostrum consensum: ut cum punit delicta, cū fontes & improbos malis & calamitatibus coercet, & poenis debitis punit: aut hominū meritis & benefactis ex ipsius gratia profectis iustum præmium reddit. Deinde animadvertendum est posse voluntatem nostram cum diuina consentire, vel in volendo quod Deus vult, aut in volendo sicut Deus vult, aut volendo ob finem propter quem Deus vult, aut volendo id, quod Deus vult nos velle. His igitur positis res est cōperta apud omnes, voluntatē nostram in aliquo cum voluntate diuina debere cōgruere, quia diuina est superior & prior, est iridem regula & lex cuiuscunque creaturæ voluntatis: voluntas autem diuina cum nullam habeat superiorē & priorem, per se ipsam est iusta, recta & bona. Item etiam conuenit apud omnes, in præceptis Dei debere nos cum voluntate diuina consentire: In præceptis quidem, quibus aliquid fieri imperatur, conuenire debemus in hoc, ut non velimus inquam contrarium, nec velimus omittere, quod nos præstare, & implere oportet: in ijs verò quæ facere prohibemur, ut nūquam velimus contrarium, hoc est ne velimus facere, quod lex diuina prohibet. Insuper etiam exploratum est nullo nos præcepto aut lege cōpelli ad consentiendū cum diuina voluntate in consilijs, dummodo tamen ea nō contemnāmus tanquam vilia, & parui momenti.

Tota controverfia in eo versatur, an ut voluntas sit bona, necesse sit, ut consentiat in ijs, quæ voluntate Dei definite fiunt: nā in ijs, quæ solo Dei permisso contingunt, non oportet nos consentire, cuiusmodi sunt peccata. Cum igitur eueniunt vrbium incendia, deuastationes agrorum, interitus animalium, bella, captiuitates, seruitutes, morbi & pestes hominum, calamitates nostrorum, temporum sterilitates, & id generis mala, Quæritur an voluntas nostra sit mala, si hæc & similia nolit? Duæ sunt opiniones. Prima tradit voluntatem nostram minimè compelli lege, aut præcepto ad hæc mala volenda, dummodo contra Deum horum malorum autorem non se agere, & molestè gerat. Ita Alexander, S. Thomas & Durandus, ut testantur Cordubensis & Gabriel locis citatis. Docent enim voluntatem nostrā non debere cum voluntate diuina congruere in rebus ipsis, quas Deus vult, quia nulla est lex aut præceptum Dei, ut voluntas nostra eas res velit. Secunda opinio docet, in huiusmodi malis oportere voluntatem nostram cum diuina conuenire, si aliquem actum habeat: alioqui si nolit, esse malam. Sic Gregorius, Ockam, Gabriel, Maior & alij ut refert Cordubensis. Probant hoc; Huiusmodi, inquit, mala definite vult Deus, & eo ipso quod definite contingunt, compertum est nobis ea Deum velle: ergo nos iure non possumus ea nolle; hoc est, nequimus velle, ut ea mala

non sint, non accidant: nam alioqui, si nobis licet ea mala refutare, possemus optare, orare & impedire ne eueniant; quod nihil aliud esset, nisi velle Dei voluntati resistere. Certe videtur probabile posse nos recusare & deprecari huiusmodi mala etiam deliberata ratione, quoniam ea sunt naturæ molesta, aduersa & noxia, ac id, quod est nostræ naturæ noxium & malum, quatenus tale, possumus detestari, odio habere, defugere. Nec in hoc tamen contra Dei voluntatem quippiam agimus: nam Deus ipse vult, vt naturæ malum quatenus eiusmodi est, fugiamus, & odio habeamus. Sic Christus Dominus necesse, vt naturæ malam & infestam, etiam recta ratione recusabat & deprecabatur. Sic Beatissima Virgo iure nolebat seu refutabat Filij mortem vt naturæ contrariam & inimicam. Sic Filius sui patris interitum etiam alioqui certum & indubitatum, iure auersatur, respuit & odit vt naturæ aduersum atque contrarium. At verò in his omnibus malis voluntas nostra debet cum diuina cõgruere, quatenus sunt res definitæ à Deo ad rectum, & iustum siue directæ & relatæ. Falsum igitur est quod Secundæ opinionis auctores docent, ideo posse nos diligentiam adhibere, vt vrbis incendium restinguatur, vt pestes & morbi depellantur, quia ignota sit nobis Dei voluntas: quamuis enim notum sit Deum velle calamitates, & aduersa omnia & mala, quæ patimur; rectè tamen velle possumus & optare ea ne contingant, quia ea recusamus, & deprecamur, quatenus naturæ aduersantur & officiant: & Deus ipse vult, vt quatenus talia ea detestemur, & respiciamus: malum enim vt malum, odio habemus, aspernamur, sed non vt bonum, quod descendit à Deo, immò volumus eiusmodi mala eadem ratione, qua Deus, nempe vt sunt iustæ improborum hominum pœnæ, & vt per patientiam, vitam æternam promereamur: sicut filius odit necem patris sui etiam debitam tanquã sibi malam & noxiam, & nihilominus eam vult tanquam meritam & iustam.

De hac q.
S. Tho. de
verit. q. 23
ar. 8. ad 2.
Corinthen.
lib. 1. q. 51.
Rom. 2. 2.
q. 22. ar. 1.
Iub. 2. Gre.
go. 1. d. 48.
quæst. 1.

Tertio quæritur, An si Deus patefecerit Titio suam æternam damnationem, possit Titius eam recusare, & ab eo petere ne condemnetur. Hanc quæstionem tractant Scholastici in primo, Distinctione vltima. Sed variè respondent. Dicendum existimo, Non solum posse Titium eam refutare, si credat sententiam Dei esse comminatoriam, vt passim Theologi cõsentent, sed etiam quando nouerit Deum definitè statuisse, vt ipse condemnetur: quia cum Deus statuit definitè Titij condemnationem, non statuit absque præuiso consensu eius in peccato lethali ad extremum vitæ finem, & proinde non statuit sine Titij consensu præcognito. Et ideo cum Titio diuinitus est patefactum, condemnaberis, perinde est, ac si Deus ipsi nũciauerit: Præuideo te in fine & exitu vitæ peccaturum: quo præuiso statui vt condemneris. Sicut cum Christus Dominus prædixit Petro: Ter me negabis, idem erat ac si dixisset, Præuideo te negaturum ter, meum te esse discipulũ. Ex quo fit vt facile responderi possit ad multa, quæ Theologi in hac materia rogare solent, nimirum an Titius, cui est sua damnatio patefacta diuinitus, debeat bene viuere, & naturalis legis præcepta seruare. Dicendũ enim est eum id facere

debere: quia id, quod per se bonum est, & quatenus tale imperatum, recta ratio iubet fieri, & vult id, quod per se malum est. Titius igitur etiam tunc temporis deberet depositum reddere, illata damna refarcire, Deum colere & reuereri; parentes honorare, furtum, homicidium, adulterium, sacrilegium deuitare. Item sicut Petrus postquam ei prædictum est à Domino: Ter me negabis, adhuc lege cogebatur non negare se eius discipulum esse, qui se à peccato continere debebat: nam Deus etiam si prædixerat, non tamen sine ipsius Petri consensu prænotione simpliciter & absolutè permittit, vt ipse Petrus id negaret: & ideo solum prædixerat, quod erat euenturum ex libero Petri consensu. Sic etiam cum Deus prædicit Titio, eum fore condemnandum, prænunciat solummodo, quod est futurum in vltimo fine vitæ ex libero eius consensu: nunquam tamen absolutè voluit, vt Titius condemnetur ante præuisum in vltimo ipsius vitæ sine peccato mortiferum. Secundo rogant Theologi, Vtrum Titius possit & debeat vitam æternam sperare & Dei opem implorare ad eam consequendã. Respondent nonnulli eum solum, & eximi à lege & præcepto amplius vitam æternam sperandi, diuinamque opem ad id inuocandi: quod probant auctoritate Aug. lib. 21. de ciuit. c. 24. dicentes: Denique si de aliquibus ita Ecclesia certa esset, vt qui sunt reprobi etiam noxet: non magis pro illis oraret, quam pro illis qui sunt ad inferos damnati: sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus hominibus. Deinde quia ij, qui sunt ad perpetuas pœnas cõdemnati, suam salutem desperando, nõ peccant vt docet. S. Thom. 2. 2. q. 20. ar. 1. ad 3. Verum profecto dicere cõuenit eum sperare, & inuocare Dei opem posse, & etiam debere: quod hac vnica ratione conficitur, Quia nunquam Deus ita absolutè definit condemnationem Titij, vt non præsentem atque præuiderit futurum eius consensum. At diuina futurorum præuisio non impedit, quin possimus nos curam & diligentiam in id conferre, ne eueniant ea, quæ ex libero nostræ voluntatis cõsensu futura esse præuidetur, ac prænunciantur. Secus verò est de ijs, qui sunt perpetuo supplicio damnati: quoniam certa Dei lege sunt extra salutis viam positi, & omni fidei & spei auxilio destituti: & ideo Augustinus dixit pro illis Ecclesiam non orare.

Quarto quæritur, Quid dici oporteat, si Deus patefaciat alicui vrbem esse venturam in manus hostium, an is possit & debeat remedia adhibere, ne id malum contingat. Respondet eadem promodum ratione. Quotiescunque Deus prænunciat mali aliquid futurum, quod tamen ex libera nostra voluntate pendeat, tunc possumus & debemus ei malo obuiam ire. Si tamẽ Deus prædixerit aliquid futurum, quod nullo modo in hominis arbitrio ac voluntate consistat, sed tantum positum sit in causis naturalibus: tunc quando nobis constiterit id esse diuinitus prænunciatum: nec velle nec impedire debemus, ne illud eueniat. Ratio huius est, quia illud cum pendeat à voluntate hominis, nõquam Deus absolutè constituit, vt eueniat citra hominis consensum ac voluntatem. Hoc verò posterius cum solum existat & surgat à causis naturalibus, Deus definitè voluit,

vt acci-

Thom. 2.
2. q. 22. ar.
1. d. 48. q. 2.
Corin.
Iaco citat.

vt accidat absque hominis voluntate. Et ideo ne contingat, impedire iure non possumus: hoc enim esset velle resistere absolutæ & definitæ Dei voluntati, quando nobis illa constiterit. Nam si nihil de ea sciamus, iure possumus remedium adhibere, ne etiam hoc malum eueniat.

Ex his patet responsum ad questionem supra positam de vrbe in hostiles manus ventura. Est enim hoc malum diuinitus preuisum, & pronunciatum tanquam futurum ex malis ac peruerfis hominum voluntatibus, quas nos impedire optimo iure & possumus, & debemus.

IOANNIS AZO-
RII LORCITANI, E SO-
CIIETATE IESV,

INSTITVTIO
NVM MORALIVM,

LIBER III.

De Affectibus animæ Habitibus
& Virtutibus.

PRIMO loco de Animæ affectibus, que passionibus vulgò vocantur. Secundò de Habitibus. Tertiò de Virtutibus. Quartò de Originali primi hominis iustitia hoc præsentis libro Deo duce breuiter disputabo.

CAPVT PRIMVM.

Quidnam sit animæ affectus.

PRIMO queritur, Quibus nominibus animi affectus appellari soleant. Gerson edidit tractatû, in quo agit breuiter clarè, & distinctè de affectibus animorum, cui titulus est de passionibus in part. 3. suorum operum. *Respondeo*, Apud Ciceronem, perturbationes animi vocari: quia contemplan- do, & agendo, animam perturbant. Ab alijs verò dicuntur animi motus, affectus, affectiones, & per-
persiones; eo quòd huiusmodi motibus soleant animantes commoueri, affici, & aliquid etiã per-
peti. Vnde Augustinus ait: Animi motus, quos Græci πάθη, nostri autem quidã, sicut Cicero, per-
turbationes; quidam affectiones, vel affectus; qui-
dã verò sicut Apuleius de Græco expressius pas-
siones vocant: quia exprimit passionis nomen
commotionem animi, & corporis. Hæc Augusti-
nus. Rogabis forsitan, cur nos de his animi affe-
ctibus in præsentia disseramus. *Responдемus*; De
affectibus animorum aliter Rhetores agere: ali-
ter verò Philosophos. Rhetores quidem de his lo-
quuntur, vt doceant, quomodo sit Oratori dicen-
dum ad auditorum animos in hortando, suaden-
do, accusando, defendendo per mouendos. At Philo-
sophi, qui de moribus tractant, de affectibus dis-
serunt, vt ostendant, qua ratione virtutibus prauis

animi affectus curentur, & corrigantur. Circa eosdem affectus Philosophi naturales versantur gratia sciendi eorum naturam, principia, causas, proprietates, & effecta. Nos igitur de his merito in præsentis loco tractare instituumus: quia inde sæpius vitia, & peccata nascuntur. Sunt enim veluti funiculi quidam, quibus ad hoc, vel illud quasi vincit quodammodo aliquando homines trahuntur. sunt veluti quidam igniculi, quibus inflammamur, & accendimur; stimuli, qui nos frequenter pungunt, & angunt; sunt veluti ner-
ui, quos aliquando contrahimus, aliquando por-
rigimus; venti, quibus noster animus tanquam mare procellosum perpetuò exagitur; clauis denique, quibus miser homo cõfigitur: & nubes, quibus mens, & ratio obscuratur. Expedi, vt ho-
rum affectuum origines, causas, & effecta cogno-
scamus, & remedia, quibus curantur, perspecta habeamus.

Secundò queritur, Quam ratione affectus in animantibus generentur. *Respondeo*: primum omnium, Res quæ corporis sensibus obijcitur, sub Imaginationem venit. *Secundò*, imaginandi facultas eam percipit, vt talem, vel talem: hoc est vt veram, vel falsam eo modo, quo in sensibus externis, vel internis, verum aut falsum esse potest. *Tertiò*, vt bonam, vel malam, siue vt iucundã, aut molestam, salutarem item, aut noxiam. *Quartò*, imaginandi vis, eum percipit rem, vt veram, aut falsam, appetitum nequaquam excitat; Nec item cum primum apprehendit vt bonam, vel malam absolutè: sed statim vt eam cognoscit, ac percipit vt bonam, vel malam nobis, vel rebus nostris, appetitum mouet, & excitat. *Quintò*, appetitus ab imaginatione excitatus rem sibi obiectã, vel approbat, & appetit; vel improbat, & respuit, hoc est, vult, vel non vult. *Sextò* consequitur cõtinuò in animantibus commotio spirituum vitalium, qui per arterias ex corde in totum corpus diffun-
duntur; & sanguis qui ex icore per venas ad om-
nes, & singulas corporis partes delatus emanat: quibus duobus motis, cor, & præcordia, & omnia corporis mēbra, ipsum deniq; corpus cõmouentur. Hæc enim omnia, aut frigidescunt, aut calefcunt; aut contrahuntur, aut dilatantur: & inde animal quò vult, membra flectit, contorquet, porrigit, contrahit. Ex quo efficitur, vt plurimi in corpo-
re effectus, & motus consequantur. nam cor cupi-
ditate, & lætitia sese dilatat, ac fundit: mœrore, & tristitia contrahitur; metu refrigerat, ac trem-
mit; ira calefcit, & feruet; inuidia item cor-
pus tabescit; pudorem rubor consequitur; ter-
rorem pallor, tremor, & dentium crepitus comi-
tantur dolorè, in suspuria, gemitus & lamenta prorumpimus: Amantis sermo est mollis, ac ten-
ner; irati acer, & vehemens. In ira vox est atrox, aspera, densa, & respiratione crebra; in metu ve-
rò contracta, & remissa.

Tertiò queritur, Quidnam sint affectus animi, an sint opiniones, & iudicia; an motus, an actus, an perperciones? Siquidem hæc omnia, vt iam explicuimus, in affectibus comperiuntur. *Respon-
deo* ex Nysseno; Motum esse transitum alicuius ex vno in aliud: vt cum quippiam ex loco in lo-
cum transfertur, aut impellitur; quamuis secun-
dum Aristotelem, & Peripateticos motus sit pro-

Nyssen. lib.
4. Philoso.
c. 8. Arist.
lib. 3. Phys.
c. 1. & 2.